VI‹MERKINGAR

»Eingin nor›ma›ur er til«

Turi› Sigur›ardóttir

““Eingin nor›ma›ur er til,” seg›i Ove Høegh Guldberg á sinni. Fullkomiliga meinlík hugsan rœ›ur enn, tá i› ta› sn‡r seg um Føroyar...” “Eingin nor›ma›ur er til,” er í okkara tí› avloyst av at ”eingin føroyingur er til.”“

Or›ini eigur Jørgen-Frantz Jacobsen og hann skriva›i tey í 1927, tá i› føroyskt sjálvst‡risstrí› eisini var hart, í bók síni Danmark og Føroyar, sum enn er verd at lesa. Eisini sum bla›ma›ur á danska dagbla›num Politiken royndi Jørgen-Frantz Jacobsen - sum hev›i fylt 100 ár 29. november í ár - at fáa Danmark at skilja, at so leingi sum Danmark ikki vildi vi›urkenna føroyingar tjó›skaparliga, so leingi fóru vi›urskiftini landanna millum at vera eitt problem. Hann bendir danskarum á, at Føroyar tjó›skaparliga hava aldri veri›, eru ikki og ver›a helst ongantí› danskar, men “Hetta gera danir sœr ikki greitt. Teir halda seg til amti› og ta felags grundlógina og hyggja alt ta› teir eru mentir burtur frá søguliga og tjó›skaparliga fremmandaskapi Føroya.”

Tjúgu ár eftir at Jørgen-Frantz skriva›i hetta, var› úrsliti› av fólkaatkvø›uni sópa› av bor›inum og Heimast‡rislógin ásett, samtykt av sambandsveinginum og pørtum av sjálvst‡risveinginum sum nøgtandi fyri føroysk tjó›skaparlig krøv, vi› ta› at lógin var› tulka› sum vi›urkenning av føoyingum sum serstakari tjó› vi› egnum rœttindum. Nú er henda tulking fyrstu fer› í reinum or›um opinl‡st vraka› av Danmark: Nyrop hevur sligi› fast, at Danmark vi›urkennir ikki Føroyar sum fólkarœttarligan part; hildi› ver›ur fyri: eingin føroyingur er til. Hetta kastar n‡tt ljós á hendingarnar seinasta ári›. Føroyska samrá›ingarnevndin hevur hetta seinasta ári› fleiri fer›ir veri› illa vi›farin í Danmark. Ta› hevur pínt allar føroyingar. Hetta er tó als ikki n‡tt, í kreppuárunum, tá i› Marita Petersen løgma›ur var í Danmark til samrá›ingar meira enn eina fer›, upplivdu vit ta› sama. Aftan á eina av fer›unum sta›festi hon, djarvliga, œrliga og beiskliga, at samrá›ingarnar sokalla›u vóru harrabo›, at hon ongantí› kendi seg virda og vi›farna sum javnlíka mótpartsins.

Hetta er danska tulkingin av føroyskum tjó›skapi: at hann er ikki til. Men ta› kann henda, at núrá›andi danskir politikarar fara at uppdaga, at føroyingar sanniliga eru til.

Keyp av ognum og vi›ger› av borgarum

Hallbjørg Hansen,
b‡rá›sforma›ur í Fuglafir›i

Í Dimmalætting 21/10 2000 stendur grein vi› yvirskriftini ”valstrí› um eina grillbarr”, har víst ver›ur á, at fyrrverandi borgarstjórin í Fuglafir›i, Sigfrí›ur Vør›hamar, f‡list at meirilutanum í kommununi, sum hevur keypt eina ogn fyri 940.000 kr.

Frágrei›ingin um prísin er heldur ógrei› endurgivin í bla›greinini og vil eg tí skoyta uppí, at nevndi eigari ikki sambært fyriliggjandi avtalu fær 940 t. kr. útgoldnar, men 800.000 kr. + grundøki› uppá 400 m2 til at byggja n‡ggja grillbarr á.

Umframt keypi› skrivar Sigfrí›ur Vør›hamar í grein í bla›num 20 oktober, um ”meirilutan” í b‡rá›num, at ”hesin arbei›ir á so lágum stø›i, at eg orki ikki at vera vi› meira”. Um hann meinar vi›, hvat b‡rá›slimir gera uttanfyri b‡rá›sgátt, so havi eg ongar vi›merkingar til ta› her, men tá hann sipar til, at m.a. borgarar ver›a ymiskt vi›gjørdir, so fari eg hervi› at vísa hesum aftur, sum ósannindi.

Sjálvandi hevur Sigfrí›ur fullan rætt til at hava sína meining um hetta mál, men tá hetta nú hevur skapt slíka øsing, og hann, nú hann ikki stillar uppaftur, velur at fara í blø›ini fyri at vísa á skeivleikar, sum núverandi meiriluti hevur gjørt, og m.a. ákærir b‡rá›i› fyri ikki at vi›gera borgarar eins, so skal eg koma vi› hesum uppl‡singum/vi›merkingum:

Málsgongdin í sambandi vi› frammanfyri nevnda keyp:

Á fundi í teknisku nevndini hjá kommununi í maj mána›i í ár var› uppskot lagt fram av Jann Toftegaard, b‡rá›slimi, um at fara í samrá›ingar vi› eigaran av matr. nr. 708 og 709 í Fuglafir›i um keyp av ognum hansara. Uppskoti› var› einmælt samtykt. B‡rá›slei›slan tók hesa samtykt í álvara, og var› sostatt fari› undir arbei›i›. Eftir tríggjar samrá›ingarfundir gjørdu partarnir avtalu um ein prís, treyta› av gó›kenning frá b‡rá›num og kommunala eftirlitinum. Máli› var› sí›ani fyri á fundi í fíggjarnevndini í juni mána›i, har avgjørt var› at útseta ta› til eftir summarfrítí›ina. Eftir summarfrítí›ina var› máli› lagt fyri teknisku nevndina og sí›ani fíggjarnevndina, sum bá›ar mæltu til at taka undir vi› avtaluni. Máli› var› sí›ani lagt fyri b‡rá›i›, har ta› vi› fyrstu vi›ger› var› samtykt vi› 6 atkvø›um fyri og ongari ímóti, og vi› a›ru vi›ger› var› samtykt vi› 6 atkvø›um fyri og 3 ímóti.

Omaná alt tosi› um hetta keyp er komi› fram, at ta› er skeivt at tvinna ”keyp av ognini til at frí›ka um sandin” saman vi› keypsprísinum. Álvaratos hvat hava menn hugsa› sær, tá teir úttala seg solei›is? Ta›, at broyta eitt øki› - frá at hava veri til n‡tslu til eitt ella anna› endamál, veri seg privat ella vinnuligt - til at ver›a alment fríøki›, og at keypa eina ogn til endamáli›, má ta› ikki altí› hava eina peningajáttan vi› sær — bæ›i tá talan er um kommunur og a›rar myndugleikar ?? —

Tá b‡rá›i› í síni tí› hevur tiki› avger› um at leggja øki› út til fríøki, so má ta› hava veri› vi› í stø›utakanini, at tú innan alt ov langa tí› skuldi keypa hetta.

Grundgevingar fyri keypinum:
Sum eg eisini havi greitt frá fyrr, so er orsøkin til keypi›, at øki› har ognirnar liggja, fyri yvir 20 árum sí›ani er lagt út til alment fríøki. Hetta merkir m.a. at onki skal byggjast á økinum. Hóast hesa áseting, so hevur b‡rá›i› í 1989 givi› loyvi til at hava grill her (hetta sigi eg ikki fyri at lasta nakran ávísan fyri ta›, men fyri at vísa á veruleikan).

Nú kann ein so siga, at tá øki› er fríøki, so kann onki byggjast ella broytast á økinum. Hetta hev›i kanska hildi› løgfrø›isliga, men eg ivist í, um ta› ber til hjá einum b‡rá›i› at handla solei›is. Hvat um eins egna ogn bleiv løgd út til fríøki, har tú kanska hev›i títt virki›?? Hev›i ta› ikki veri› nærliggjandi at kravt kommununa at keypt ognina, innan rímiliga tí›, um tú ikki fekst gjørt ta› sama vi› ognina, sum tú kundi, tá tú útvega›i hesa?

Umframt at ognin liggur á almennum fríøki, so hevur virksemi› havt ampar vi› sær fyri grannarnar, sum tí hava klaga um, at hetta slapp at halda fram. Hildi› var› tí eisini, at ta› hev›i stóran t‡dning fyri umhvørvi›, at hetta virksemi› ver›ur flutt á mi›sta›arøki›, har ta› náttúrliga hoyrir heima.

Húsaprísir fyrr og nú:
Tá umræ›ur høgar húsaprísir, so røkkur minni› kanska ikki so langt aftur. Eg hev›i ikki ætla› at blanda› onnur mál inn í hetta, men tá ta› nú er so átro›kandi at reka valstrí› vi› hesum, so vil eg minna allar borgarnar í kommununi á, at sami persónur, sum f‡list á hetta, var forma›ur í kommununi, tá ein ogn var› keypt fyri uml. 3 mió kr., sjálvt vælvitandi um, at hendan fá ár frammanundan var› bygd fyri 1,1 mió kr. Fyri at gera hesa ogn n‡tiliga til fyribils brandstø›, vór›u 2-300 túsund krónur n‡ttar aftrat til hendan bygning, sum stendur á leiga›um øki. Sambært málsvi›ger›ini hjá kommununi var ikki talan um kapping um keyp, har kommunan var› noydd at bjó›a yvir ø›rum, men eins og í frammanfyri nevnda keypi var talan um, at kommunan samráddist vi› seljaran um prís, enntá var ta› tá seljarin, sum vendi sær til kommununa um henda handil.

Kommunalt sjálvræ›i

He›in Mortensen
løgtingsma›ur

Vi› íløgumarkinum, uppgávum uttan samsvarandi inntøkur, vi› lóg og avger›um s‡gur landsst‡ri› allan merg úr kommunala sjálvst‡rinum

Havi sett løgmanni fyrispurning um samsvari› millum st‡risskipanarlógina og ta vi›fer›, sum kommunurnar fáa frá løgmanni og landsst‡ri.

Løgma›ur skal í tinginum grei›a frá, fyrst hvat mark grundlógin og st‡risskipanarlógin seta fyri uppílegging frá landsins sí›u í vi›urskiftini hjá kommunum, og sí›ani hvønn t‡dning europeiski sáttmálin um lokalt sjálvræ›i hevur havt fyri arbei›i› hjá løgmanni og landsst‡ri vi› teimum lógum og fíggjarmálum, sum vi›víkja kommunum.

Kommunalt vald
Bæ›i grundlógin og st‡risskipanarlógin siga, vi› næstan somu or›um, at ta› lokala samfelagi› hevur ein rætt at skipa egin vi›urskifti.

St‡risskipanarlógin n‡tur or›ini “rættur kommununa”. Men hesin rættur er ongin rættur, um hann ver›ur stika›ur inni í ein tronga. Fáa kommunurnar so stutt bo›, at tær ikki fáa røkt sínar skyldur mótvegis borgarunum, ikki skipa egin vi›urskifti á ein skilagó›an og mi›vísan hátt, ja - so er brot framt á st‡risskipanarlógina.

Landi› kann avmarka, men ikki avtaka kommunala sjálvræ›i. Men tá nú landsst‡ri› fremur alskins broytingar í tí veruliga valdsb‡tinum millum land og kommunur, mugu vit spyrja, um ikki løgma›ur og landsst‡ri› gera seg inn á st‡risskipanarlógina.

Fólkaræ›i nær at fólkinum
Londini, i› limir eru í Europará›num, harímillum Danmark, hava tiki› undir vi› sáttmála, sum tryggjar lokala sjálvræ›i. Í honum ver›ur sagt, at kommunala sjálvræ›i› er fortreytin fyri eini demokratiskari skipan, har st‡ri› er so nær borgarunum sum til ber.

Landsst‡ri› hjá okkum heldur seg kunna avmarka kommunalu íløgurnar uttan nærri grundgeving fyri, hvussu hetta samsvarar vi› tørvin í teimum ymsu kommununum. Landsst‡ri› flytir uppgávur, men ikki inntøkur frá landi til kommunur.

Ta› tykist tíverri, at okkara kommunur missa bæ›i sjálvræ›i og ney›ugar mi›lar.

hygg & hoyr

Frá fríggjadegi 3. november til hósdagin 9. november

Tann langa fer›in

Zacharias Hammer hevur sta›i› fyri hesi hugvekjandi sending um føroyska slupp, sum kom í ógvusligt ódnarve›ur á Hvarvinum á heysti í 1935. Fleiri føroyskar sluppir, sum vóru á veg heim úr Grønlandi, vóru har um lei›ir, tá ódnarve›ri› brast á, og enda›u í rokinum. Fleiri teirra mundu gingi› burtur.

Manningin á Coraliu bjarga›i manningini á dampskipinum Blithstone, sum sakk í ódnarve›rinum.

Steffan Kunoy, fa›ir Páll Kunoy, var bestima›ur á sluppini Coronet. Brotini, sum raktu sluppina Coronet, skræddu alt omanav og fleiri hol komu í skipi›.

Eftir at manningin á Coronet hev›i ligi› hjálparleys í tr‡ samdøgur í ringum ve›ri› og sí›ani riki› og siglt í trettan samdøgur, komu teir inn móti N‡ Fundlandi, har teir vór›u losa›ir trygt í havn.

Henda ógvusliga hendingin setti sín dám á teir, sum vóru vi›, og tey avvarandi, sum sótu eftir heima í Føroyum. Sonur Steffan, Páll Kunoy, setti sær sum lítil smádrongur fyri at finna nøkur av teimum fólkunum, sum tóku ímóti sluppini í N‡ Fundlandi.

Hann vildi serliga hitta smádrongin, sum var á veg vi› pápanum til útró›rar, tá teir raktu vi› sluppina Coronet stutt uttanfyri heimbygd teirra, Wallyfield.

Í summar, 65 ár seinni, eydna›ist ta› Pálli at hitta mannin, sum nú er 77 ára gamal. Saman fóru teir á sta›i›, har teir bóru eyga vi› føroysku sluppina, har hon rak fyri vág og vind.

Bara tveir menn, sum vóru vi› Coronet, eru enn á lívi. Annar er Albert Michalsen, i› er ætta›ur úr Kunoy. Albert fer at grei›a frá hendingini og longu fer›ini úr Grønlandi og heim til Kunoyar.

Zacharias Hammer hevur veri› vi› Pálli Kunoy á fer›ini til Kanada. Páll hevur altí› havt ein dreym um at hitta drongin, sum fann sluppina og harvi› bjarga›i pápanum og manningini á Coronet.

Í SvF sunnukvøldi› klokkan 20.00.

Broytingar

Dagfinn Olsen ummælir útvarp og sjónvarp seinastu vikuna:
Loftmi›larnir eiga stórt rúm í hugaheimi føroyinga. Tey eru helst fá, i› ikki gera ta› tey kunnu fyri at fáa Dag og Viku í SvF vi›. Og skal ein so tosa um hin loftmi›ilin, ÚF, so er ikki óhugsandi, at eini 90% av lurtarunum sita undir, tá tí›indi eru á middegi ella klokkan 18:30. ÚF hevur fyri mongum árum sí›ani vunni› sær trygt pláss í føroyskari gerandismentan.

Sjónvarp Føroya hevur sum skilst ikki havt ta› so gott, men ljósar løtur eru á sjónvarpsrútinum, hóast peningaligu trupulleikarnar og øll ynskini um fleiri føroyskar sendingar.

Bestubitarnir eru ein ód‡r loysn, at senda aftur gó›ar, gamlar sendingar. Zacharias Hammer er eitt jarn. Í barnaárum sjónvarpsins í Føroyum rúnarbant hann børnini. Hann hevur ment seg og gingi› n‡ggjar lei›ir. Oftast einsamallur. Ta› er eitt bragd.

Eisini tey bæ›i Vár og Páll eru stak dugnalig og sendingin vi› teimum í vikuni, har tey vitja›u í køkinum hjá kokkunum, var áhugaverd fyri bæ›i børn og vaksin. Basalt er ein javnt gó› sending. Stutt og greitt.

Føroyski Robinson
Rø›in vi› Duritu Holm, har vit fylgja henni umbor› á Sølku Vølku um høv, er avgjørt føroyska svari› uppá Robinson á Tv 3. Øll fylgja vi›.

Veit ikki, hvørja útger› hon hev›i vi› frá SvF, men ta› er at undrast á, so væl, sum tey á Sølku Vølku koma frá myndatøkunum. Tá ein annars sær upptøkur, i› fólk gera heima ella á fer›um, so er vanligt, at ein ta einu løtuna sær asfalt, føturnar á upptøkufólkinum og sí›ani opnan himmal og stjørnur og mána.

Men rós til Duritu og manning fyri myndagó›sku og so sjálvsagt fyri áhugaverda fer› og vitjanir, har hyggjarin umframt gó›ar myndir, fær holla vitan um land, mentan og fólk, har vitja› ver›ur.

N‡tt lay-out
Tey bæ›i stóru blø›ini, Dimmalætting og Sosialurin, eru komin í n‡ggjum sni›i. Ella lay-outi, sum ta› ver›ur rópt.

Eisini Útvarpi› hevur broytt sni› ella lay-out. Vetrarskráin hevur sett hol á n‡ggja og ø›rvísi skrá. Øll byrjan er trupul og helst gongur ein løta, á›renn lurtarin heilt finnur seg til sættis og venur seg vi› n‡ggju rútmuna.

Ta› var jú líkasum, at morgunlesturin átti at koma aftur klokkan 9:00 og at ta› var heilt víst, at klokkan 10:00 sótu Elis og teir vi› mikrofonina. Hóast einkisigandi, so hev›i eisini tónatímin vunni› sær sess klokkan 13 í dulvitinum.

Men n‡ggja morgunsendingin er áhugaverd, um ein hevur stundir at lurta. Men handan teldurøddin, i› kemur millum løgini millum klokkan 07:30 og 8:00 tykist løgin og ikki sørt øsandi. Ein sera einkisigandi hálvur tími.

Dagfinn Olsen

Nógvar n‡ggjar og áhugaverdar sendingar eru, hóast práti› ivaleyst gongur í mongum bindiklubba um, hvar Elis og hinir nú blivu av. Hóast nøkur kanska dámdu væl at siga, at tey tímdu ikki at lurta eftir máltrá›num, so eru ta› helst tey, i› sakna hann. Men broytingar eru sunnar og tá naka› er frálí›i›, so duga vit nokk eisini n‡ggju skránna í svøvni.

Mánakvøldi› kl. 19.00

1000 ára hátí›arhald í Grønlandi

og føroysk kórstevna í Danmark

Hans Jacob Debes fer mánakvøldi› klokkan 19.00 at halda fyrilestur í Útvarpi Føroya.

Fyri átjan árum sí›ani í 1982 hildu grønlendingar 1000 ára landnámshátí›, og í summar hildu teir 1000 ára kristningarhátí›. Hesar hátí›ir hava grønlendingar ikki hildi› fyri sær sjálvum, men fyri tí norrøna landnáminum og kristnitøku nor›búgvanna. Ta› er áhugavert, at ta› Inuit-fólk, sum vann bardagan móti norrønum monnum um landi›, bindur træ›rir aftur til Nor›urlond. Hetta sigur Hans Jacob Debes í sínum fyrilestri.

Hóskvøldi› klokkan 19.00 ver›ur tónleikur frá tí føroysku kórstevnuni í Danmark, sum var› hildin í vár. F‡ra føroysk kór vóru vi›, og tey ver›a øll at hoyra. Danska kóri› Ars Nova og finska kóri› The Candomino Choir sleppa eisini framat í ÚF.

Leygardagin kl. 17.00

Sjómanssendingin Vitin

Vitin er at hoyra hvønn leygardag kl. 17.00 og ver›ur endursendur sunnudag kl. 15.00 og hósdag kl. 13.30: Vertur í sendingini er Símin Hansen, og vi› knøttarnar Jan Zachariassen.

Sjóma›urin sum er gestur í Vitanum hesafer›, fór til skips vi› sluppini Doseu úr Sandavági sum 15 ára gamal, yvir á Su›urlandi›. Hann var eisini ímillum teir fyrstu úr heimbygdini í Skopun, sum fóru í Ravn-Stóroy at rógva út í 1954. Ta› var vi› bá›um bátunum hjá Jens Klæmint Jensen av Sandi, teir ró›u út í felag. Teir sum vóru vi› ta› ári› vóru, úr Skopun, Tórálvur Poulsen, Jógvan Sofus Thomsen, Jóan Jacob Bláfoss, Kristoffur Henze (Doffa), Petur Joensen (hjá Sillu), sum var kokkur, Árni Joensen, Óli Jóhan Láberg, og Ovi Láberg sum er gesturin í snedingini. Av Sandi vóru Jógvan Hentze, Jens Klæmint Jensen og Egin Ørvarodd. Egin var forma›ur á ø›rum bátinum, og Tórálvur á hinum bátinum. Hann grei›ir frá ymiskum, millum anna› hvat í teir gjørdu tá i› báturi ikki bar meira fisk. Teir funnu uppá rá›, teir teggja›u fiskin uppá standaran og sleipa›u hann aftaná bátinum til lands.

Ovi var eisini vi› tá i› línubáturin Ólavur Hvíti bleiv bygdur. Hann var ein av eigarunum, og nevnir allar eigararnar og teir sum vi› vóru vi› navni. Skipi› kom til 50 ára fø›ingardag hjá einum av forsrákaunum, sum er um níti ára aldur í dag. Fyrsti saltfiskatúrurin gekk væl, teir fingu uppí, og teir fóru 29. mars. Og vóru aftur á Skopun 29 mai. D‡rdarvegur var, og nógv fólk stó›u nor›ur eftir, heilt nor› á lykkjuna at taka ímóti.

Gjørdist h‡ruvognsførari og koyrdi fløtakøkur. Hann sigur skemtandi frá tá i› lagkøkan koppa›i á fangi› hjá hennin sum hjálpa skuldi til vi› flutninginum. Tann grønlandska á Barnaheiminum var gla› fyri køkuna, sjálvt um ta› mangla›i eitt sindur av róma.

Hann gekk leingi kalla›ur av Gu›i, men vitnar um tá i› hann gav seg yvir til Jesus. Vitnar eisini um tá i› hann datt ni›ur ímillum bátin og kajuna, og mundi drukna. Eftir at hava rópt um hjálp í uml. 20 min. Vendi hann sær til Jesus, og tá i› hann so rópti aftur, kom lív í ta› nærmasta húsi› vi› kajuna. Yngsta dóttirin í húsinum sum svav í kamarinum sum vendi burtur frá kajuni vakna›i, og vakti pápa sín i› kom til hjálpar.